

KRĀSLAVA UN GRĀFI PLĀTERI

Ir 1729. gads Krāslavā. Krāslava tajā laikā bija neliels miestņš ar 47 ēkām. Nelielajā pilsētā laukumā — viesnīca "Līvonija", kur apmeties netaudzajiem garāmbraucējiem, dažas graudu noliktavas, zirgu pasta stacija. Ir 29. janvāris, ziemas miers sedz šo mazo miestu plašajā Inflantijā.

Zīmīgs kļūš 1729. gada 29. janvāris Krāslavas vēsturē. Netālās Indricas muižas īpašnieks grāfs Jans Ludvīgs Plāters nopērk Krāslavu par 14 tūkstošiem dālderu no Jana Čapska. Un Jans Ludvīgs Plāters redz Krāslavu kā plaukstošu pilsētīņu tālajā Inflantijā. Kļūvis par Krāslavas saimnieku, Jans Ludvīgs Plāters sāk miestīnā aktīvu celtniecību.

Pats grāfs tajā laikā ir Dinaburgas stāraista, Inflantijas vojevoda, Polijas saeimas sūtnis 1688., 1694., 1699. gados. Viņa gādīgai rokai pieder arī Indricas baznīcas būve, kuru Jans Ludvīgs bija mantojis no sava tēva. Šajā laikā grāfam pieder arī Varnaviči un Borne. Kā vēsta senās hronikas, tad Jans Ludvīgs bija ietekmīga karaļa Augusta II galma persona. Jāpiebilst vēl tas, ka grāfs Jans Ludvīgs Plāters bija viens no ievērojamākajiem savas dzimtas pārstāvjiem. Kā savā darbā "Inflantija" raksta Dagdas muižnieks Jans Augusts Hīlzens, tad Jans Ludvīgs bijis "nepārspējams vadonis un saimnieks, mūsu provinces aizstāvis un tēvs". Savā laikā grāfu novadā dēvējuši par "Inflantijas patriarhu". Un tas tā tiešām bija. Jana Ludvīga darbības politika bija Inflantijas interešu aizstāvība un nemitīgas rūpes par to. Par šī cilvēka lielo ieguldījumu Inflantijas ekonomikā un kultūrā liecina kaut vai tas, ka nelielais Krāslavas miests pēc Jana Ludvīga apmešanās te kļuva par ievērojamu saimniecības un kultūras centru 18. gs. sākumā visā Rečas Pospolitas valstī. Neparasti gudrs un izglītoti tiem laikiem bija Krāslavas grāfs. Brīvi pārvaldīja latīņu valodu.

cina viņam piešķirtie tituli — Inflantu stāraista, Polockas kastelāns, Baltā ērgļa ordeņa kavalieris (1754.), Mstislavas vojevoda, Aleksandra Ņevska ordeņa kavalieris, Rečas Pospolitas sūtnis Krievijā.

Bez Krāslavas no tēva Konstantīns Plāters mantoja Kombuļu, Indricas, Isnaudas muižas. 1739. gadā nopirka Pustiņu.

Ar Konstantīna Ludvīga gādību Pustiņā tiek uzbūvēta baznīca.

Tomēr galvenais rūpju objekts grāfam ir bijusi Krāslava. Konstantīns Ludvīgs Krāslavas centrā (laukumā) būvē rātsnamu, aicina no Polijas un Vācijas amatniekus, kas te izvērš samta, tūka aušanu, juvelierizstrādājumu ražošanu, spēļu kāršu ražošanu, krāsns podiņu izgatavošanu. Ikgadējie lielle gadatirgi pulcina Krāslavā lielu skaitu tirgotāju un pircēju. Grāfs būvē Krāslavā Sv. Ludvīka baznīcu. Būvdarbi sākās 1755. gadā un turpinājās līdz 1767. gadam. Tā nav vienkārša draudzes baznīca, bet gan bīskapa (Inflantijas) katedra. Konstantīns Ludvīgs vienlaicīgi ir arī Krāslavas garīgā semināra fondators, kurš devis Latgales kultūrai ļoti daudzus ievērojamus garīdzniekus. Priekš ebreju kopienas grāfs būvē Krāslavā lielu sinagogu. 1759. gadā grāfs ceļ trīsstāvēgu bibliotēkas ēku, kurā līdz pat I Pasaules karam glabājās ap 20000 grāmatas un 18. gs. tā bija viena no lielākajām bibliotēkām Inflantijā.

1776. gadā ar grāfa sievas Augustas Oginskas gādību no Romas tiek atvestas sv. Donāta relikvijas, kuras sākumā glabājās pilī, bet vēlāk tika novietotas speciāli uzbūvētajā kapličā pie baznīcas. Grāfienes aprūpē atradās arī žēlsirdīgo māsu klosteris un kapella, kura vēlākā laikā tika nodota parizietiešu ba-

itāju arhitektu Parako pils projektēšanai un būvei. Celtniecība aizsākās jau 18. gs. vidū un turpinājās līdz pat 1791. gadam. Pils uzbūvēta kalnā, no kurienes paveras brīnišķīgs skats uz Daugavas ieleju. Apkārt pilij tika izveidots krāšņs parks ar terasēm un skatu laukumiem, kurā tiek stādīti daudzi eksotiski koki un krūmi.

Kā vēlākā laikā rakstīja Gustavs Manteifelis, tad slava par Krāslavas grāfu bija izskanējusi pa visu Inflantiju. Un ne jau velti lielais Krāslavas baznīcas zvans (1787.g.)

saucas Konstantīna Ludvīga vārdā. Grāfs mirst 1778. gadā un apbedīts Krāslavā.

Konstantīnam Ludvīgam bija 6 bērni — 3 meitas un 3 dēli.

Nākamais Krāslavas īpašnieks ir Augusts-Hironims-Hiacints Plāters.

Krāslavu, Ludvikovu, Kombuļu muižu, Dricmuižu, Kazanovu, Kurzemē — Grenchofu un Bornmuižu.

Hronikas stāsta, ka Augustam-Hiacintam Krāslavā bijis savs teātris. Tas varēja būt ap 1788.-1789. gadu. Grāfs bija divreiz precējies, pirmā sieva — Anna Rževska, otrā — viņas māsa Teofile Rževska. Augusts-Hiacints mirst 1803. gadā. No pirmās laulības viņam ir 9 bērni — 4 meitas un 5 dēli.

Adams-Antonijus-Onufrijs mantoja (1790.-1862.) no tēva Kurzemē Grenchofu un Annenhofu, Inflantijā — Krāslavu, Izabellīnu, Konstantinopoli un Indricu. Līdz 1830. gadam vadīja Dinaburgas skolu padomi, bija aktīvs sabiedriskais darbinieks. Kopā ar kaimiņu muižu īpašniekiem izstrādāja "Nolikumu par zemnieku stāvokļa reformas komitejas radīšanu. Šo nolikumu atbalstīja Dagdas īpašnieks K. Buiņickis, grāfi Mols un Borhs.

Adams Plāters radījis daudzus zinātniskus darbus arheoloģijā, vēsturē, dabaszinātnēs. Regulāri publicējies "Pēterburgas Mēnešrakstā" (1836., 1837.), kā arī Dagdas muižnieka K. Buiņicka izdevumā "Rubon" (1842.). Tā kā almanaha nosaukums "Rubon" ir sens Daugavas nosaukums, kuru lietojuši senās Grieķijas vēsturnieki un ģeogrāfi, pirmajos numuros ir vairāk materiālu, kas veltīti Daugavai, tās toponīmikai, arī Daugavas krastos dzīvojošo cilšu aprakstiem. Nozīmīgāko darbu vidū jāmin A. Plātera ap-

cere par Daugavas senā nosaukuma izcelšanos un nozīmi. Kā īpaši nozīmīgs ir arī A. Plātera darbs "Dinaburgas hronoloģiskā vēsture". Adama spalvai pieder pētījums "Par senkapiem un atklātām senlietām Polijas Inflantijā" un "Vēstur-

Krāslavu manto Adama dēls Edvards Jans Adams (1826.-1865.). Toreiz Krāslavas muižai pieder 4935 desetīnas zemes un 1693 zemnieku "dvēseles". Edvardam un viņa sievai Stefānijai Markoni Plāterei ir 4 bērni — 2 dēli, kuri mirst bērnbā, un 2 meitas. Krāslavu manto Marija-Stefānija-Anna-Franciska (1862.-1947.).

1884. gadā Marija apprec savu piektās pakāpes brālēnu Gustavu Plāteru. Toreiz Marijai bija tikai 21 gads. Viņa bija piemīlīga, bagāta līgava un precinieku no kaimiņu muižām bija daudz. Līdz pat Marijas precībām Krāslavas īpašumus pārvaldīja viņas aizbildnis grāfs Jevģenijs, kurš saimniecības lietām veltīja gauži maz uzmanības. Grāfs Jevģenijs bija franciskāņu mūks, ārkārtīgi reliģiozs cilvēks, tādēļ ļoti daudz laika pavadīja baznīcā un dažādos labdarības pasākumos.

Kā jau iepriekš teikts, tad jaunā grāfiene Marija bija spiesta apprecēties ar grāfu Gustavu Plāteru, jo pēc dzimtas tradīcijām Krāslavas īpašnieku uzvārds nedrīkstēja mainīties.

Gustavs un Marija bija pēdējie Krāslavas īpašnieki. Krāslavieši nemīlēja grāfu Gustavu, bieži saukājuši par "ungāru" — vai nu melnīgsnējā izskata dēļ, vai arī tālās izcelsmes dēļ (grāfs dzimis Polijā). Pēc krāslaviešu atmiņām viņš bijis sīkumains, bargs un ļoti skops. Tomēr grāfam Gustavam ātrā laikā izdevās atjaunot panīkušo īpašumu. Neapšaubāmi viņš bija labs saimnieks un komersants.

Pirmais pasaules karš piespieda grāfus doties prom. Grāfs Gustavs mira Rīgā 1923. gadā, bet Marija dodas uz Madridi (mirst tur 1947. gadā).

Tāda bija grāfu Plāteru dzimtas vēsture laikmetu griežos. Daudz spozuma un posta tā pieredzēja gadsimtu gaitā, tomēr grāfu lielais ieguldījums Latgales kultūrā, izglītībā, saimniecībā un labdarībā turpinājās.

viesnīca Līvoniņā, kur apmesties nedaudzajiem garābraucējiem, dažas graudu noliktavas, zirgu pasta stacija. Ir 29. janvāris, ziemas miers sedz šo mazo miestu plašajā Inflantijā.

Zīmīgs kļūš 1729. gada 29. janvāris Krāslavas vēsturē. Netālās Indricas muižas īpašnieks grāfs Jans Ludvigs Plāters nopērk Krāslavu par 14 tūkstošiem dālderu no Jana Čapska. Un Jans Ludvigs Plāters redz Krāslavu kā plaukstošu pilsētīņu tālajā Inflantijā. Kļūvis par Krāslavas saimnieku, Jans Ludvigs Plāters sāk miestīnā aktīvu celtniecību.

Pats grāfs tajā laikā ir Dinaburgas stārasta, Inflantijas vojevoda, Polijas saimes sūtnis 1688., 1694., 1699. gados. Viņa gādīgai rokai pieder arī Indricas baznīcas būve, kuru Jans Ludvigs bija mantojis no sava tēva. Šajā laikā grāfam pieder arī Varnaviči un Borne. Kā vēsta senās hronikas, tad Jans Ludvigs bija ietekmīga karaļa Augusta II galma persona. Jāpiebilst vēl tas, ka grāfs Jans Ludvigs Plāters bija viens no ievērojamākajiem savas dzimtas pārstāvjiem. Kā savā darbā "Inflantija" raksta Dagdas muižnieks Jans Augusts Hīlzens, tad Jans Ludvigs bijis "nepārspējams vadoņis un saimnieks, mūsu provinces aizstāvis un tēvs". Savā laikā grāfu novadā dēvējuši par "Inflantijas patriarhu". Un tas tā tiešām bija. Jana Ludviga darbības politika bija Inflantijas interešu aizstāvība un nemīlīgās rūpes par to. Par šī cilvēka lielo ieguldījumu Inflantijas ekonomikā un kultūrā liecina kaut vai tas, ka lielais Krāslavas miests pēc Jana Ludviga apmešanās te kļuva par ievērojamu saimniecības un kultūras centru 18. gs. sākumā visā Rečas Pospolitas valstī. Neparastī gudrs un izglītots tiem laikiem bija Krāslavas grāfs. Brīvi pārvaldīja latīņu valodu. Latīņu valodā rakstījis dzejas un prozas darbus.

Jana Ludviga un viņa sievas Rozālijas Bžostovskas Plāteres ģimenē bija 10 bērni — 4 dēli un 6 meitas.

Krāslavas pirmais grāfs Jans Ludvigs Plāters mirst Indricā 1736. gadā, apbedīts Viļņā. Pēc viņa nāves īpašumu manto viņa dēls Konstantīns Ludvigs Plāters (1722.-1778.).

Arī Konstantīna Ludviga dzīves ceļš bija ne mazāk spīdošs. Par to lie-

slavas vojevoda, Aleksandru Ļeļoku ordeņa kavalieris, Rečas Pospolitas sūtnis Krievijā.

Bez Krāslavas no tēva Konstantīns Plāters mantoja Kombuļu, Indricas, Isnaudas muižas. 1739. gadā nopirka Pustiņu.

Ar Konstantīna Ludviga gādību Pustiņā tiek uzbūvēta baznīca.

Tomēr galvenais rūpu objekts grāfam ir bijusi Krāslava. Konstantīns Ludvigs Krāslavas centrā (laukumā) būvē rātsnamu, aicina no Polijas un Vācijas amatniekus, kas te izvērš samta, tūka aušanu, juvelierizstrādājumu ražošanu, spēļu kāršu ražošanu. Ikgadējie liellelīgas pulcina Krāslavā lielu skaitu tirgotāju un pircēju. Grāfs būvē Krāslavā Sv. Ludviķa baznīcu. Būvdarbi sākās 1755. gadā un turpinājās līdz 1767. gadam. Tā nav vienkārša draudzības baznīca, bet gan bīskapa (Inflantijas) katedra. Konstantīns Ludvigs vienlaicīgi ir arī Krāslavas garīgā semināra fondators, kurš devis Latgales kultūrai ļoti daudzus ievērojamus garīdzniekus. Priekš ebreju kopienas grāfs būvē Krāslavā lielu sinagogu. 1759. gadā grāfs ceļ trīsstāvēgu bibliotēkas ēku, kurā līdz pat I Pasaules karam glabājās ap 20000 grāmatas un 18. gs. tā bija viena no lielākajām bibliotēkām Inflantijā.

1776. gadā ar grāfa sievas Augustas Oginskas gādību no Romas tiek atvestas sv. Donāta relikvijas, kuras sākumā glabājās pili, bet vēlāk tika novietotas speciāli uzbūvētajā kapličā pie baznīcas. Grāfienes aprūpē atradās arī žēlsirdīgo māsu klosteris un kapella, kura vēlākā laikā tika nodota pareizticīgo baznīcas vajadzībām.

Ap 1770. gadu Krāslavā un tās apkārtnē apgrozībā parādījās grāfu Plāteru nauda. Tie bija kuponi, uz kuriem bija attēlots grāfu ģerbonis.

Galvenais rūpu objekts grāfam šajā laikā bija jaunās pils celtniecība. Jau ilgi pirms tam viņš sazinājies ar apkārtnējo muižu muižniekiem, pētījis pils Inflantijā un Polijā, interesējies par pils būvniecībām Itālijā, aicinājis

1771. gadā no šīs pils muižniekiem kurienes paveras brīnišķīgs skats uz Daugavas ieleju. Apkārt pilij tika izveidots krāšņs parks ar terasēm un skatu laukumiem, kurā tiek stādīti daudzi eksotiski koki un krūmi.

Kā vēlākā laikā rakstīja Gustavs Manteifelis, tad slava par Krāslavas grāfu bija izskanējusi pa visu Inflantiju. Un ne jau velti lielais Krāslavas baznīcas zvans (1787.g.)

saucas Konstantīna Ludviga vārdā. Grāfs mirst 1778. gadā un apbedīts Krāslavā.

Konstantīnam Ludvigam bija 6 bērni — 3 meitas un 3 dēli.

Nākamais Krāslavas īpašnieks ir Augusts-Hironims-Hiacints Plāters. Vēsturiskajā literatūrā viņš tiek raksturots kā ievērojama sabiedriskajā un politiskajā dzīvē. Sv. Stanislava ordeņa kavalieris, Baltā ērgļa ordeņa kavalieris, Mstislavas vojevoda, 1797. gadā kā Polockas guberņas pārstāvis piedalījies Pāvila I kronēšanas ceremonijā.

Augusts Hiacints bijis noslēpumaina persona, bet apveltīts ar apskauzamu veiksmi. No tēva mantojis

Hiacintam Krāslavā bijis savs teātris. Tas varēja būt ap 1788.-1789. gadu. Grāfs bija divreiz precējies, pirmā sieva — Anna Rževska, otrā — viņas māsa Teofile Rževska. Augusts-Hiacints mirst 1803. gadā. No pirmās laulības viņam ir 9 bērni — 4 meitas un 5 dēli.

Adams-Antonijns-Onufrijs mantoja (1790.-1862.) no tēva Kurzemē Grenchofu un Annenhofu, Inflantijā — Krāslavu, Izabellīnu, Konstantinopoli un Indricu. Līdz 1830. gadam viņa bija aktīvs sabiedriskais darbinieks. Kopā ar kaimiņu muižu īpašniekiem izstrādāja "Nolikumu par zemnieku stāvokļa reformas komitejas radīšanu. Šo nolikumu atbalstīja Dagdas īpašnieks K. Buiņickis, grāfi Mols un Borhs.

Adams Plāters radījis daudzus zinātniskus darbus arheoloģijā, vēsturē, dabaszinātnēs. Regulāri publicējies "Pēterburgas Mēnešrakstā" (1836., 1837.), kā arī Dagdas muižnieka K. Buiņicka izdevumā "Rubon" (1842.). Tā kā almanaha nosaukums "Rubon" ir sens Daugavas nosaukums, kuru lietojuši senās Grieķijas vēsturnieki un ģeogrāfi, pirmajos numuros ir vairāk materiālu, kas veltīti Daugavai, tās toponīmikai, arī Daugavas krastos dzīvojošo cilšu aprakstiem. Nozīmīgāko darbu vidū jāmin A. Plātera ap-

cere par Daugavas senā nosaukuma izcelšanos un nozīmi. Kā īpaši nozīmīgs ir arī A. Plātera darbs "Dinaburgas hronoloģiskā vēsture". Adama spalvai pieder pētījums "Par senkapjiem un atklātām senlietām Polijas Inflantijā" un "Vēsturiski arheoloģiskie pētījumi par to, kādas ciltis dzīvojušas Inflantijā un citās Baltijas provincēs". Daudz publicējies "Rubonā", arī Adama brālis Jozefs. Adama spalvai pieder daudzas dzejas rindas. Adams bijis daudzu tā laika progresīvu zinātnieku biedrību loceklis. Adama un Ludvikas Grabovskas Plāteres ģimenē bija 9 bērni — 5 meitas un 4 dēli.

nieku "dvēseles". Edvardam un viņa sievai Stefānijai Markoni Plāterei ir 4 bērni — 2 dēli, kuri mirst bērniībā, un 2 meitas. Krāslavu manto Marija-Stefānija-Anna-Franciska (1862.-1947.).

1884. gadā Marija apprec savu piektās pakāpes brālēnu Gustavu Plāteru. Toreiz Marijai bija tikai 21 gads. Viņa bija piemīlīga, bagāta līgava un precinieku no kaimiņu muižām bija daudz. Līdz pat Marijas precībām Krāslavas īpašumus pārvaldīja viņas aizbildnis grāfs Jevģēnijs, kurš saimniecības lietām veltīja gauži maz uzmanības. Grāfs Jevģēnijs bija franciskāņu mūks, ārkārtīgi reliģiozs cilvēks, tādēļ ļoti daudz laika pavadīja baznīcā un dažādos labdarības pasākumos.

Kā jau iepriekš teikts, tad jaunā grāfiene Marija bija spiesta apprecēties ar grāfu Gustavu Plāteru, jo pēc dzimtas tradīcijām Krāslavas īpašnieku uzvārds nedrīkstēja mainīties.

Gustavs un Marija bija pēdējie Krāslavas īpašnieki. Krāslavieši nemīlēja grāfu Gustavu, bieži saukājuši par "ungāru" — vai nu melnģsnējā izskata dēļ, vai arī tālās izcelsmes dēļ (grāfs dzimis Polijā). Pēc krāslaviešu atmiņām viņš bijis sīkumains, bargs un ļoti skops. Tomēr grāfam Gustavam ātrā laikā izdevās atjaunot panīkušo īpašumu. Neapšaubāmi viņš bija labs saimnieks un komersants.

Pirmais pasaules karš piespieda grāfus doties prom. Grāfs Gustavs mira Rīgā 1923. gadā, bet Marija dodas uz Madridi (mirst tur 1947. gadā).

Tāda bija grāfu Plāteru dzimtas vēsture laikmetu griežos. Daudz spožuma un posta tā pieredzēja gadsimtu gaitā, tomēr grāfu lielais ieguldījums Latgales kultūrā, izglītībā, saimniecībā saglabājis tautas atmiņā. Šogad apritēja 270 gadu, kopš grāfi ieguvuši savā īpašumā Krāslavu. Par viņu spožo laikmetu mums joprojām atgādina vecais parks ar stalto pili, pilsētas vecais centrs, baznīca. **6. novembrī Krāslavas Tautas namā notiks svinīgs pasākums "Zem grāfu Plāteru godības zīmes", kas veltīts šīs ievērojamās dzimtas piemiņai.**

DZ. BUKEVIČA, Krāslavas muzeja vēstures nodaļas vadītāja